

---

## КОМУНІКАТИВНА ЛІНГВІСТИКА УЧАСНИКІВ ДОСУДОВИХ ДІЙ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ МЕТОДУ «ЗЕЛЕНА КІМНАТА»

---

Ядловська О. С.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-554-9-33>

### ВСТУП

Процеси комунікативної взаємодії особистостей відіграють важливу роль у моделюванні соціальних відносин у різних ситуативних складових комунікації, впливають та формують відносини між індивідами та їх групами через засоби мовлення та психічні, соціальні, когнітивні, культурні та ін. чинники. У діяльності правників саме мовлення, проєктування мовленнєвих ситуацій під час здійснення досудових дій (та на інших етапах) відіграють вкрай важливу роль задля встановлення істини та подальшого захисту громадян. Комунікативна лінгвістика юристів чітко регламентує комунікативний акт в міжособистісному спілкуванні та націлена на практичний аспект, адже комунікативний аспект є ключовою компетентністю. Професія юриста – багатопрофільна, відтак, формування комунікативних вмінь відбувається з урахуванням специфіки кожної з них. Відповідно до вимог професіограми юриста, він повинен володіти розвиненим понятійним мисленням та має вміти послуговуватись юридичною термінологією, керувати основами логіки та аналізу, враховуючи високий рівень абстракції законодавства.

Однак формалізація мовлення, притаманна правникам, абсолютно не підходить для залучення в обставинах, за яких фігурантом провадження виступає дитина (малолітня, молодшого шкільного віку, середнього шкільного віку та підліток). Саме ситуації спілкування з дитиною в юридичній діяльності підпорядковані, перш за все, принципам вікової психології, а також уваги до особисті дитини як людини, громадянина, котра потребує особливого захисту та психологічної опіки. Причому мова йдеться про дитину в будь-якій ролі щодо ймовірної участі у правопорушенні: потерпілий, свідок, співучасник, порушник – і необхідності забезпечення психологічно сприятливої обстановки опитування та юридичної допомоги в умовах

максимально наближених до сприятливих. З огляду на зазначене, в системі правоохоронних органів та навчальних закладів вищої освіти, підпорядкованих Міністерству внутрішніх справ, вводяться для здійснення опитувань дітей «зелені кімнати» як місце максимально комфортної співпраці із правоохоронними органами, їх представниками та дитиною. Цій же меті підпорядковано впровадження моделі «Барнахус» як своєрідного соціально-юридичного центру для дітей, котрі потребують юридичної допомоги за наслідками скоєного правопорушення чи щодо них, чи ними.

Можливість упровадження в Україні «зелених кімнат» є важливою з таких причин: забезпечення безпеки дітей, зокрема, модель «Барнахус» визнає, що діти – це найвразливіша частина суспільства, яка потребує спеціалізованого захисту. Ця модель забезпечує взаємодію у діяльності правоохоронних органів, психологів, медичної служби у питаннях ефективного захисту дітей та пропонує єдиний центр для взаємодії з дитиною у безпечному середовищі і навіть постсупроводу у вирішенні проблем дитини, які могли мати місце під час скоєння правопорушення (психологічну допомогу, адаптацію, звернення до державних та громадських організацій щодо видів допомоги). Таким чином, модель «Барнахус» заснована на інтердисциплінарному підході, який забезпечує надання комплексної психологічної, правової, соціальної, медичної видів допомоги. Фактично діти користуються додатковими гарантіями, а також забезпечується захист дітей під час процесуальних дій. Формула взаємодії для побудови контакту з дитиною розглядається за такими компонентами: безпечне місце, безпечний дорослий і, як результат, дитина у безпеці.

Одну з найважливіших ролей при здійсненні опитування за методом «зеленої кімнати» відіграє психологічна спостережливість, емпатія, вміння налагодження контакту з дитиною – усе це висуває професійні вимоги до правників у розрізі оволодіння комунікативними навичками та знаннями з психології щодо роботи з дітьми та вміння створити дружній простір.

### **1. Основні засади впровадження методу «зелена кімната» у роботі правоохоронних органів у досудових діях**

Протягом останнього десятиліття проводилися наукові дослідження на тему надійності та достовірності свідчень дітей. Учені дійшли висновку, що діти можуть бути надійними свідками за умови професійного опитування та дружнього ставлення до дитини. Саме тому діти, котрі перебувають у конфлікті із законом (скоїли правопорушення або злочини), і ті, що є в контакті із законом (стали жертвами або свідками злочину чи правопорушення), потребують

особливих порівняно з дорослими юридичних процедур, соціального супроводу, психологічної допомоги та реабілітаційних послуг. І саме такі процедури мають здійснюватися у спеціально обладнаних приміщеннях. Урахування потреб вищезазначених груп дітей є свідченням гуманності держави, виявом її соціального та правового характеру<sup>1</sup>. Зважаючи на серйозну проблему психотравматизації дитини та важких наслідків для психічного та психологічного здоров'я в її подальшому житті, міжнародними правовими нормами впроваджено поняття *child-friendly justice* (правосуддя, дружнє до дітей). Однією із вимог якого є розробка та впровадження в практику стандартів проведення слідчих дій за участю дитини у справах щодо сексуального насильства та експлуатації, торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії, у сприятливій, комфортній обстановці та в спеціально пристосованих для таких цілей приміщеннях, які отримали назву «Зелена кімната». Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її віку і ступеня розвитку<sup>2</sup>.

Перше таке приміщення для допиту дітей – учасників злочинів обладнано у Польщі. Колір його стін був синій. Звідти й пішла назва «блакитна кімната» щодо всіх спеціалізованих кімнат для допиту дітей. Ідея таких «кімнат» полягала в тому, що всі процедури виконувалися в одному і тому самому місці і лише одноразово. У подальшому запис цього допиту могли використовувати відповідні органи: суд, прокуратура, обізнана особа в процесі здійснення експертизи. У таких країнах, як Англія, Естонія, Франція, Польща, Ірландія, США створені «дружні кімнати», завдяки яким кожного розбещувача і педофіла притягують до суду, не травмуючи дитини. При цьому в кожній із країн є певні особливості, пов'язані з використанням указаних кімнат. Зокрема, у Німеччині й Нідерландах поліцейський, який працює з такими дітьми, повинен пройти спеціальний дев'ятимісячний курс навчання, а потім йому все одно допомагає психолог<sup>3</sup>.

---

<sup>1</sup> Пряхіна Н. О., Пташник-Сердюк О. І. Урахування психологічних особливостей розвитку особистості неповнолітніх під час допиту (опитування) за методикою «зелена кімната». *Габітус*. Вип. 14. 2020. С. 270.

<sup>2</sup> Христюк О. С., Федоровська Н. В. Особливості використання навчально-тренувального полігону «зелена кімната» у процесі фахової підготовки курсантів-психологів. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2020. С. 315.

<sup>3</sup> Безсонна Т. Ф., Носова О. Ю. «Зелена кімната» як ефективний метод реалізації прав дітей на особливе ставлення з боку правоохоронних органів. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019рр.). Харків, 2019. С. 60.

У більшості країн все ж обрали колір кімнат для опитування дітей зелений як такий, що сприяє розслабленню. В інтер'єрі кімнати використовували зелений колір або стін, або елементів оформлення. Загалом, кімнату оформлюють як дитячу або підліткову, яка нагадує житлову, з використанням спеціальних меблів, іграшок, книжок, засобів для малювання тощо для максимально комфортних умов опитування, які б не нагадували про участь дитини у досудових діях та відволікли від того, що особа знаходиться в приміщенні правоохоронних органів. З точки зору юридичних дій та фіксації даних такі кімнати обов'язково повинні мати суміжну другу кімнату з окремим входом, між якими необхідно встановити стіну (чи її частину) зі склом, причому з боку самої зеленої кімнати таким, що унеможливить побачити когось за ним. У другій кімнаті встановлюється спеціальна апаратура для запису, відеоспостереження та можливості поставити питання через психолога дитині під час опитування у разі потреби.

Однією із найважливіших ланок забезпечення цього Стандарту є саме «захист» постраждалих і судове переслідування осіб, які вчинили акти насильства щодо дітей. З цією метою в Україні вже багато років діє проєкт «Зелена кімната». На сьогоднішній день трансформація принципів роботи правоохоронних органів, зокрема поліції, щодо роботи з дітьми та підлітками, що постраждали від насильства, не відбулася у повній мірі, аби відповідати загальноєвропейським практикам. Інколи співробітниками поліції використовуються методи, що не враховують вікові та психологічні особливості, як тих дітей, які скоїли правопорушення або злочини, так і тих, що стали постраждалими або свідками злочину чи правопорушення. Це травмує психіку дитини в ході слідчих та процесуальних дій та унеможлиблює отримання від неї необхідної інформації<sup>4</sup>.

Натомість головною метою створення і функціонування «Зеленої кімнати» для дітей є соціальний і правовий захист дітей, виявлення та документування злочинної діяльності, спрямованої на дітей чи за участю дітей. «Зелена кімната» може також використовуватися для проведення заходів щодо психологічної профілактики та корекції відхилень у поведінці дітей, виявлення та усунення причин і умов, що сприяють учиненню дітьми злочинів і правопорушень<sup>5</sup>. У «Зелених кімнатах» можуть опитувати: дітей, які стали жертвами фізичного, сексуального, психологічного, економічного насильства; дітей, які

---

<sup>4</sup> Філіпенко Н. Є., Язан Н. С. Використання можливостей методики «зелена кімната» стосовно дітей, які стали жертвами гендерно обумовленого насильства. *XAI. Пропілеї права та безпеки*. №4. 2024. С. 33.

<sup>5</sup> Зеленський Є. С. Правова основа реалізації методики «зелена кімната». *Європейські перспективи*. № 2, 2020. С. 48.

стали жертвами чи свідками злочину; дітей, які вчинили злочин чи правопорушення; дітей з неблагополучних родин; дітей, які займаються жебрацтвом або бродяжництвом; дітей, які систематично покидають навчально-виховні заклади; дітей, які систематично вживають алкоголь або наркотики<sup>6</sup>.

На сьогодні в Україні вже відкрито 159 «зелених кімнат», призначених для опитування дітей, які стали жертвами чи свідками насильства. Окрім цього, за сприяння Представництва Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні у ході реалізації проєкту «Впровадження моделі Барнахус для захисту дітей, постраждалих від насильства» за участю ювенальної превенції вже відкрито 12 центрів захисту та соціально-психологічної підтримки у процесі правосуддя для дітей. «Барнахус» – це місце, де багатопрофільна міжвідомча команда, до якої входять представники правоохоронних органів, кримінального судочинства, служб захисту дітей, а також медпрацівники і працівники сфери захисту психічного здоров'я, співпрацює, щоб забезпечити дітям, які постраждали або стали свідками насильства, скоординований ефективний захист, послуги та правосуддя, дружнє до дітей. Працівники різних, дотичних до кримінальної ювенальної юстиції установ, збираються «під одним дахом», аби швидко й ефективно скоординувати співпрацю між собою та побудувати взаємодію з дитиною<sup>7</sup>. Запровадження методики «зелена кімната» та моделі «Барнахус» надасть можливість проводити комплексну та системну роботу з дітьми, досягати в ній високих результатів. Успішність допиту дитини визначається місцем розташування та облаштування приміщення, в якому він буде проведений; попереднім психологічним вивченням дитини, завдяки якому можна підготувати її до співпраці з правоохоронцями, а також компетентності осіб, що проводять допит<sup>8</sup>.

Проведення якнайшвидшого допиту малолітньої потерпілої і обмеження кількості таких допитів сприятиме захисту її прав та інтересів, надаючи повний доступ до правосуддя та можливості повідомляти про факти порушення її прав, а також у подальшому усуне травматичний досвід, з яким малолітня потерпіла вимушено

---

<sup>6</sup> Савченко М. Що таке «Зелені кімнати» для допиту дітей: чому це важливо і як вони працюють у Запоріжжі. URL: <https://vidbudova.zp.ua/shho-take-zeleni-kimnaty-dlya-dopytu-ditej-chomu-cze-vazhlyvo-i-yak-vony-praczyuyut-u-zaporizhzi/> (дата доступу: 12.02.2025)

<sup>7</sup> В Україні відкрили майже 160 «зелених кімнат». *Укрінформ*. 6 листопада 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3924158-v-ukraini-vidkrili-majze-160-zelenih-kimnat-dla-roboti-z-postrazdalimi-ditmi-policia.html> (дата доступу: 12.02.2025)

<sup>8</sup> Приходько О. О. Ефективність використання «зеленої кімнати» працівниками національної поліції. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/b2413474-2c9e-48b8-b32f-c97aa0eeec58a/content> (дата доступу: 12.02.2025 p.)

стикається в правовій системі. Зазначимо, що в одному з кримінальних проваджень суд не погодився із доводами сторони захисту, що методика «Зелена кімната застосовується лише до дітей віком від 4 до 14 років, а малолітній на момент проведення бесіди з психологом виповнилось 3 роки та 3 місяці. При цьому, психолог підтвердила, що дитина віком 3 роки в повній мірі може усвідомлювати форму, колір та смакові якості, та в даному випадку рівень розвитку дитини (малолітньої, вік вказано вище) був достатній для проведення її психологічного дослідження. Крім того, психолог зазначила, що частина методик, за допомогою яких вона здійснювала опитування дитини, застосовується до дітей трирічного віку та молодше<sup>9</sup>.

В умовах сучасних судових та правоохоронних органах виникає потреба популяризації роботи та функціонування методики «Зелена кімната» з метою захисту прав і свобод неповнолітніх, а також надання психологічних консультацій досудовому та судовому слідству. Основними перевагами роботи психолога за методикою «Зелена кімната» є те, що батьки, адвокати та інші учасники процесу знаходяться окремо, тобто дитина має вільний простір і може розказати ті відомості, які не може озвучити при батьках або по сторонніх особах. Також, важливо зазначити, що у кризовій кімнаті ведеться аудіо та відео фіксація, тобто ці матеріали залучаються до матеріалів кримінального провадження як доказ<sup>10</sup>.

Створення «зелених кімнат» сприятиме підвищенню професійного рівня фахівців, що передбачає опанування різними освітніми аспектами. У питанні становлення гендерної паритетності важливу роль відіграє емоційний інтелект. Формування стресостійкості як стосовно себе, так і в своїй діяльності. Емоційний інтелект відіграє надзвичайно важливу роль в соціалізації особистості та побудові і підтримці соціальних зв'язків. Безумовно, інтелект, спеціальні професійні компетентності, когнітивні зв'язки виступають фундаментом професійного становлення та розвитку<sup>11</sup>. Однією з сучасних потреб підготовки юристів також

---

<sup>9</sup> Гловюк І.В. Використання методики «Зелена кімната» при збиранні та оцінці фактичних даних: судова практика. *Інформаційний бюлетень з проблем діяльності підрозділів Національної поліції* / гол. ред. О.М.Балинська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 10. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/vykorystannya-metodyky-zelena-kimnata-pri-zbyranni-ta-otsintsi-faktychnyh-danyh-sudova-praktyka> (дата доступу: 12.02.2025)

<sup>10</sup> Вишневецький С. В. Особливості роботи психолога з неповнолітніми дітьми з використанням «кризової кімнати», дружньої до дитини. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3bd6d6bb-2b2d-417a-84c8-a0868334d0d9/content> (дата доступу: 12.02.2025)

<sup>11</sup> Ядловська О. С. Шляхи подолання стресостійкості здобувачами вищої освіти. *Українські студії в європейському контексті*. № 6. 2023. С. 149. URL: [http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Yadlovska\\_2023\\_144.pdf](http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Yadlovska_2023_144.pdf) (дата доступу: 12.02.2025)

виступає реалізація гендерного підходу у всіх ланках виховного процесу та всіх рівнях освіти. Це сприятиме формуванню толерантного сприйняття з боку суспільства питання гендерної рівності. На це можуть впливати багато чинників: ціннісні орієнтації сім'ї, релігія, політика держави та відповідні закони, загальноосвітні тенденції, європейська практика гендерного виховання<sup>12</sup>.

Пропонується робити «зелені кімнати» в закладах освіти (МВС), але з обов'язковим доступом за вимогою для слідчих, супровідних осіб. Принциповою виступає забезпечення вимоги облаштування двох суміжних кімнати, одна з них прихована від дитини за склом, а не однієї просто зеленої кімнати, а також наявним повинно бути відеоспостереження (приховане від дитини). Психологи також ставлять питання про облаштування залів судових засідань для потреб дітей та зони очікування, замість наявних «кліток» у залах, які призводять до замкненості дитини та може стати причиною мовчання. Методика «зелених кімнат» повинна використовуватись у всіх відділках поліції, однак, враховуючи складову матеріального забезпечення, така «зелена кімната» повинна бути хоча б одна на кожен населений пункт районного підпорядкування та 5–10 в обласних центрах. Позитивною тенденцією є наявність таких кімнат у відомчих закладах освіти МВС<sup>13</sup>.

Слід зазначити, що розроблено алгоритм тренінгу роботи в «зеленій кімнаті» для підготовки правоохоронців для участі в опитуванні: 1. Вступне слово ведучого, привітання, оголошення теми та мети заняття, представництво запрошених колег з інших кафедр. 2. Оголошення сценарію. 3. Розподіл ролей між слухачами (інспектор ювенальної превенції, слідчий, психолог, дитина, інші зацікавлені особи). 4. Консультація профільних кафедр з курсантами – учасниками гри. 5. Програвання ситуації опитування дитини за методикою «Зелена кімната», фіксація події на відео, онлайн-трансляція відео до аудиторії, в якій перебувають інші курсанти, не задіяні у грі. 6. Обговорення дій здобувачів вищої освіти, які були в ролі інспектора ювенальної превенції, слідчого. Коментування представниками профільних кафедр

---

<sup>12</sup> Ядловська О. С. Прояви гендерної освіти в навчальних закладах. *Innovative development of science and education. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. ISGT Publishing House. Athens, Greece. 2020. P 224. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION-21-23.06.20.pdf#page=224> (дата доступу: 12.02.2025)

<sup>13</sup> Ядловська О. С., Немченко Н. В. Окремі проблемні аспекти впровадження методики «зелена кімната» у роботі з неповнолітніми під час кримінального провадження. *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2023. P. 726.

дій здобувачів, акцентування уваги на позитивних моментах та помилках, які вони допустили. Вироблення правильного алгоритму дій у цій ситуації. Запропоновано типові сценарії для проведення заняття із застосуванням тренінгового центру «зелена кімната»: Дитина – жертва домашнього насильства, Дитина – жертва сексуального насильства, Дитина – свідок злочину, Дитина – жертва булінгу, Дитина – суб’єкт злочину, Безпритульна дитина<sup>14</sup>.

З огляду на вищезазначене, слід підкреслити, що організація вдалої роботи за методикою «зелена кімната» вимагає комплексного підходу, який можливо забезпечити за умови скоординованих дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема: судів, органів прокуратури, підрозділів Національної поліції, органів та установ системи пенітенціарної служби, організацій громадянського суспільства, надавачів соціальних, освітніх, медичних та інших послуг. Така скоординованість дій можлива тільки за умови якісного інформаційного забезпечення органів публічної влади та підрозділів ювенальної превенції. Також, в контексті зазначеного, на наш погляд доцільно розробити програми підготовки та підвищення кваліфікації фахівців органів ювенальної поліції, інших структурних підрозділів Національної поліції України, психологів, соціальних працівників, експертів та педагогів, скеровані саме на роботу із дітьми в умовах «зеленої кімнати»<sup>15</sup>.

У цілому, для України є характерною позитивна та динамічна практика впровадження і відкриття «зелених кімнат» в усіх областях країни. Зазначимо, високий рівень та якісну підготовку кімнат з технічної точки зору та із дотриманням усіх вимог щодо функціонування подібних приміщень. Дещо слабшою ланкою є забезпечення відповідними професійними кадрами щодо учасників для опитування у «зеленій кімнаті», зокрема, наявним є брак психологів, що спеціалізуються саме на опитуванні дітей у зазначених кімнатах (виділяють проблему професійного складання висновків для заслуховування у суді). Частково є проблема підготовки правоохоронців, для яких проводять відповідні вебіари, тренінги та ін.

Умову впровадження «зелених кімнат» для здійснення досудових дій з дітьми було висунуто з боку Європейського Союзу, Україна

---

<sup>14</sup> Кравченко І. С., Кононець В. П. Застосування методики «Зелена кімната» в діяльності Національної поліції : методичні рекомендації для проведення занять зі слухачами на базі тренінгового центру «Зелена кімната» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2018. С. 45-46.

<sup>15</sup> Виноградова А. І. Актуальні питання застосування в Україні методики «зелена кімната» в контексті правосуддя дружнього до дітей. *Наукові перспективи*. № 5(47). 2024. С. 1068.

послідовно виконує ці пропозиції. На жаль, частина введених Україною у дію «зелених кімнат» залишилась на окупованих територіях.

## **2. Особливості перебігу опитування в «зеленій кімнаті» та роль учасників щодо забезпечення дружнього до дитини простору**

Робота та комунікація у «зелених кімнатах» передбачає здійснення чіткого механізму, продуманості дій, співпраці між учасниками досудових дій в обставинах спілкування з дитиною. Також спеціальну підготовку повинні мати всі учасники опитування (окрім дитини). Провідну роль у зазначених діях учасників опитування буде мати комунікативна компетентність та володіння знаннями з психології. З огляду на це, актуальним є розгляд засад діяльності та комунікативної лінгвістики учасників опитування.

Вимоги до особи, яка здійснює опитування дитини: 1) урахування рівня розвитку та можливостей дитини (запитання, що адресуються дитині, мають ставитися з урахуванням її мовних можливостей, а також знань і досвіду); 2) гнучкість (не дотримуватися жорстких сценаріїв, а враховувати індивідуальні особливості дитини – темп її роботи, процес мислення й розуміння світу); 3) об'єктивність (необхідність нейтрального ставлення особи, яка веде опитування, уникання тенденційності, що може проявлятися свідомо чи несвідомо у голосі, міміці, позі тіла або запитаннях, які містять вказівку щодо відповідей або їхню оцінку); 4) емпатія (допомога дитині впоратися зі страхом, пов'язаним із раніше пережитим негативним досвідом та з ситуацією опитування); 5) знання в галузі психології розвитку й клінічної психології дитини; 6) знання технік опитування цієї категорії свідків; 7) рівень теоретичної підготовки; 8) досвід і природні схильності до встановлення контакту з дитиною; 9) особистісні риси (наприклад, емпатичність, терплячість тощо)<sup>16</sup>.

Важливо, щоб особа, яка буде інтерв'ювати дитину, пройшла відповідне навчання та мала належну підготовку. Важливо, щоб цю функцію міг забезпечити психолог, залучений ювенальним поліцейським або слідчим. В разі допиту дитини важливо якнайточніше запланувати найважливіші теми та запитання до обговорення з дитиною. Варто зібрати питання від інших учасників кримінального провадження, щоб провести допит дитини один раз з урахуванням інтересів усіх дотичних фахівців: слідчого, прокурора, потерпілого, підозрюваного та захисту (якщо такі є на момент проведення допиту). Важливо забезпечити якомога меншу кількість допитів дитини.

---

<sup>16</sup> Хитра О. Л. Реагування поліцейських ЮП на факти жорстокого поводження з дітьми, зокрема домашнього насильства. Львів : ЛДУВС, 2021. С. 12.

Повторні допити мають бути у виключних випадках. Дитину, яка розповідає про подію або низку обставин у формі вільного викладу подій, не слід перебивати, навіть якщо вона відхиляється від суті справи чи відводить розповідь у розгалужені побічні лінії. Не слід також виправляти її, уточнювати її висловлювання або їх корегувати, порівнювати з інформацією, яка відома з інших джерел. Це може обмежити свободу подальшого викладення подій, стати на заваді викладенню думок або змінити порядок окремо згадуваних елементів<sup>17</sup>.

Відзначимо, що фахівцями, які можуть провести допит неповнолітнього підозрюваного є психологи, які працюють при відділах поліції або співпрацюють із ювенальними поліцейськими. Ми переконані в тому, що саме психолог та слідчий, з використанням «зеленої кімнати», за умови правильної підготовки до слідчої (розшукової) дії можуть отримати від неповнолітнього повноцінні показання, не травмуючи його психіку повторними допитами<sup>18</sup>.

Роль ювенального прокурора має вирішальне значення у методиці «зелена кімната» та моделі «Барнахуса» у кримінальному провадженні і застосуванні цих методик під час подальшого судового розгляду. Злочини проти дітей переважно мають тяжкий та особливо тяжкий характер, часто вони є резонансними, тому важливу роль відіграє сумлінне виконання прокурором своїх повноважень. Ювенальний прокурор повинен визначити вид та послідовність процесуальних дій, має впевнитись, що всі особи є підготованими до роботи у «зеленій кімнаті», прослідкувати за підготовкою запитань, які повинні бути зрозумілими та дружніми, а також мають розкривати юридичні значення дій для дитини (не називаючи термінів) як на стадії досудового розгляду, так і для суду. Прокурор також повинен проконтролювати слідчого щодо готовності до запису і фіксації, та перевірки усіх учасників слідчих дій з метою уникнення повторного опитування.

З боку прокурора важливо проконтролювати, щоб стосовно дитини не було дискримінаційного ставлення з боку інших учасників слідчих дій, адже дитина завжди при спілкуванні зі слідчим, прокурором перебуває в уразливому стані, а особливо якщо вона є потерпілою. Важливою є перевірка законності проведення слідчих і процесуальних дій, зокрема, необхідно впевнитись щодо повноважень суб'єктів слідчих дій задля уникнення подальших можливих проблем в

---

<sup>17</sup> Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. С. 21 URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf> (дата доступу: 12.02.2025)

<sup>18</sup> Литвиненко О. Г. Окремі аспекти використання «зеленої кімнати» як місця допиту неповнолітнього підозрюваного. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 5. 2022. С. 191.

апеляційних та касаційних інстанціях. Це основна роль прокурора на стадії здобуття доказів.

Застосування відео передбачає перевірку ракурсу зйомки, визначення місця, де має перебувати дитина, щоб на основі цих відео можна було провести судово-психологічну експертизу та використати висновок психолога на судовому засіданні і обмежити участь дитини у суді. Дитина повинна бути обмежена в зоровому контакті з особою, яка перебуває з тими, хто підлягає дізнанню, щоб це мало якнайменший вплив на психіку дитини. Суд іде шляхом, що висновок психолога не може бути використаним як доказ правопорушення, але завдяки висновку може бути встановлено: чи можливо опитати дитину, з'ясувати психологічний стан та інші обставини, які впливають на прийняття процесуальних рішень.

Якщо дитина є свідком або потерпілим у злочині, то пропонуються ігрові засоби відтворення подій: будинок, фігурки людей. Якщо дитина є суб'єктом злочину сексуального характеру, то використовуються ляльки та под. У розмові з психологом, щоб було легше працювати візуально та тактильно.

Відео може використовуватись як доказ у кримінальному провадженні. Записані матеріали допомагатимуть уникнути повторних допитів, які можуть негативно вплинути на дитину в умовах, що мінімізують повторну травматизацію дитини і забезпечує оптимізований підхід до опитування дитини. Саме відеозапис розглядається суддями як доказ та джерело інформації.

При опитуванні дитини в «зеленій кімнаті» виділяють такі фази: попередня, вступна, вільної розповіді, фаза детальних запитань, заключна фаза. Для кожної з фаз характерними є особливості підготовки, здійснення та фіксування.

Якщо попередня фаза не проблена якісно, то можуть виникнути непорозуміння саме між слідчим/дізнавачем та психологом уже під час опитування дитини, тому на попередній фазі важливо детально покроково проговорити та обговорити дії, щоб не тільки кожен знав, що робити, але і кожен знав, хто і за ким та що саме робитиме до початку слідчих дій. На сьогодні суди дуже активно досліджують вступну фазу і на взаємодію учасників та дотримання процедури. Також слід врахувати, що непередбачене включення учасників може мати травматичні наслідки для дитини.

Щодо участі законного представника дитини під час її допиту різними вченими висловлювалися різні думки. Як свідчить практика, якщо, наприклад, в ролі законного представника виступає один з батьків, з яким стосунки у неповнолітнього напружені, то дитина під час допиту буде себе поводити без відчуття довіри до слідчого, але

виключно у зв'язку з тим, що існує неприйнятність ситуації через законного представника. Такий момент варто враховувати слідчим, оскільки зведе нанівець всю слідчу (розшукову) дію. Отже, слідчий перед початком допиту неповнолітнього має дуже ретельно підготуватися та додатково дізнатися про обставини сімейного характеру. Присутність законного представника при допиті дитини суперечить подальшому виконанню ними ролі свідка в кримінальному провадженні<sup>19</sup>.

Важливою фазою роботи у «зеленій кімнаті» є вступна фаза, під час якої слід максимально чітко розподілити ролі, план опитування, проговорити дії слідчого/дізнавача, психолога (тільки психолог безпосередньо встановлює контакт із дитиною), прокурора, законного представника дитини та адвоката і забезпечують дотримання інтересів дитини, тому що попередню фазу на відео не видно, а от вступна фаза стає частиною, яка записується і ця фаза теж розглядається у суді.

Робота за методикою «Зелена кімната» можлива з дитиною будь-якого процесуального статусу, в тому числі під час опитування дитини ювенальним поліцейським, допиті дитини слідчим чи слідчим суддею. Проте важливо розуміти, що допит неповнолітньої особи, як і будь-який інший допит з можливістю відеозапису допустимий лише зі згоди особи, щодо якої він проводиться<sup>20</sup>.

У фазі вільної розповіді необхідно стримуватись і не подавати дитині інформації, яку вона не каже, не підказувати, не пропонувати для розповіді юридичні терміни щодо здійснених та описаних дитиною дій. Хоча самі дорослі можуть розуміти юридичне тлумачення, зокрема, назви дій, що описані дитиною щодо правопорушень (юридичних назв, назв предметів, за допомогою яких скоєно правопорушення, назви статевої організації та ін.) Дитина говорить своєю мовою, а дорослі повинні фіксувати автентичне мовлення. На цій фазі слід застосовувати стверджувальні слова: «так», «ага» і ставити питання для заохочення продовження розповіді: «що? що саме?», «і що було далі?». У разі, якщо дитина не йде на контакт, то треба запропонувати намалювати ситуацію, підліткам можна запропонувати письмово викласти опис ситуації. У цій фазі важливо не перебивати дитину: і у розповіді, і психологічно.

---

<sup>19</sup> Віксий С. Д. Допит неповнолітньої особи з використанням новітніх технологій («Зелена кімната»). Київ, 2020. С. 23-24.

<sup>20</sup> Ядловська О. С. «Зелена кімната» як особистісно орієнтований метод роботи з дітьми в поліції: практичний аспект реалізації. Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави : матеріали Х заочної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 02 грудня 2022 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський ; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2022. С. 277.

Правильне опитування, записане на диск чи касету, – це важливий доказ, який є ефективнішим, ніж зачитаний протокол запису свідчень. Невербальні сигнали та емоційні реакції в більшості випадків не ослаблюють, а посилюють правдивість свідчень. Запис розвіює сумніви, які могли б з'явитися при інтерпретації заданих питань – бо ми точно бачимо, як були сформульовані питання. Це дозволяє відкинути звинувачення захисників звинуваченого в тому, що дитині ставилися питання, які передбачали певну відповідь. Також не можна оминати впливу, який має сам процес запису на людину, що веде опитування. Практика показує, що така ситуація дисциплінує особу, яка ставить питання. Вона турбується про те, щоб використовувати правильні техніки і не допускати помилок, а це покращує якість доказового матеріалу<sup>21</sup>.

Мінімізувати кількість опитувань дитини можливо, якщо використовувати відео- та аудіо фіксацію, з метою подальшого використання таких записів як під час досудового слідства, так і в суді, що надасть можливість уникнути повторних допитів дитини та постійного повернення дитини до негативних подій, що трапились у її житті<sup>22</sup>.

Ключовими у фазі детальних питань є правильне розуміння дитини, тобто необхідно розкрити те, що було недостатньо описано, однак є важливим для досудових органів. У разі необхідності потрібно поставити питання, слід робити це у м'якій формі. Підкреслимо, що додаткові питання ставити можна і навіть необхідно, адже дитина під час опитування у «зеленій кімнаті» могла розказати і невідому раніше інформацію, яка буде потребувати більш детального пояснення. Однак для цього на етапі підготовки слід домовитись, яким чином будуть ставитись питання дитині через психолога.

У заключній фазі обов'язково необхідно поставити запитання: «Чи бажаєш ти щось додати?» Часто діти після цього продовжують розмову. Ключовою особою і на цій фазі залишається психолог, але слід бути відносно закритим і нічого не підказувати. Також не потрібно по 3-4 рази ставити питання, на яке дитина зразу не змогла відповісти.

Загальні рекомендації щодо лексики та побудови синтаксичних конструкцій містять такі поради. Використовуйте власні назви та імена, уникайте займенників. Використовуйте просту термінологію, з дошкільнятами вживайте дво- чи трискладові поняття (наприклад, замість «продемонструй», скажіть «покажи»). З'ясуйте з дитиною

---

<sup>21</sup> «Зелені кімнати»: рекомендації до обладнання / Н.П. Бочкор, О.В. Даценко, К.Б. Левченко та ін. К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2012. С. 20.

<sup>22</sup> Малиновська Т. М. «Зелена кімната» як ефективна форма роботи з дітьми, що потерпіли від сексуального насильства. *Європейські перспективи*. 2021. № 3. С. 105.

значення термінів, понять, які вона використовує. У запитаннях використовуйте висловлювання, які вживала дитина раніше під час опитування або під час вступної фази, навіть якщо вони дивні або вульгарні. Перед тим, як поставити дитині запитання, яке вимагає особливих знань, переконайтеся, чи ці знання є достатніми для того, щоб дитина дала відповідь (наприклад, перед запитанням про колір переконайтеся, що дитина розрізняє кольори і знає їхні назви). Небажані форми звертання фахівця в процесі опитування: не слід перестрибувати з теми на тему; не ставте одночасно більше одного запитання. Уникайте жестикуляції та інтенсивної міміки, заперечень, незрозумілих багатозначних висловів (наприклад, «ці речі», «така поведінка»); абстрактних, узагальнюючих термінів та назв на користь більш конкретних понять (наприклад, замість «тварина або зброя», скажіть «собака або пістолет»); висловів, які змінюють значення залежно від місця й часу (наприклад, «тут», «там», «раніше», «пізніше»). Працюючи з маленькими дітьми, уникайте термінів, які описують співвідношення (наприклад, «більше», «менше», «швидше»). Не забудьте наприкінці розмови запитати дитину, чи хоче вона ще щось сказати. Під час заключної фази опитування у дітей, як правило, спостерігається певне розслаблення. Однак буває так, що дитина після свідчень є нервовою, неспокійною з огляду на наслідки своїх висловлювань, їхню оцінку та свою роль у наступних стадіях провадження у кримінальній справі<sup>23</sup>.

Отже, планування дій, продуманість системи питань та узгодженість дій учасників опитування дитини в «зелених кімнатах», обізнаність та володіння комунікативною ситуацією спілкування з дитиною відіграють провідну роль у здійсненні досудових дій та стане підставами створення безпечного простору для дитини.

## ВИСНОВКИ

Запровадження методики використання «зелених кімнат» та кімнат-супроводу передбачає, перш за все, організацію роботи на основі індивідуального підходу до кожної дитини та забезпечення прав дітей, унеможливлення їх повторної травматизації з одночасним проведенням процесуальних дій щодо допиту та з'ясування фактів правопорушень. Доцільним та більш ефективним є залучення психолога, оскільки саме він може сприяти кореляційному аналізу девіантної поведінки дитини.

Беззаперечними перевагами упровадження «зелених кімнат» виступають мінімізація травмування дитини у момент її опитування та

---

<sup>23</sup> Дружні до дітей «Зелені кімнати». Запоріжжя: ЗНУ (Запорізький національний університет). 2021. С. 15-16.

недопущення повторного опитування і травмування дитини, забезпечення проведення допиту в суді, швидке виведення дитини з контакту з правоохоронної системи та правосуддя і, що особливо важливо, уникнення контакту з кривдниками. Перевагою для самого правосуддя є доказ якісного характеру (відео, частково висновки психолога). Для держави Україна запровадження «зеленої кімнати» та моделі «Барнахуса» є дотримання і виконання позитивних зобов'язань щодо захисту дитини, її прав та інтересів у системі правосуддя.

Слід враховувати, що застосування методики «Зелена кімната», проведення допиту в ній, а також застосування моделі «Барнахус» є складовими правосуддя, дружнього до дитини, та не суперечать нормам КПК України (ст. 8 та ч. 2 ст. 10 Кримінального процесуального кодексу України). Можливості, які пропонуються на базі моделі «Барнахус»: обстеження дитини, отримання біологічних зразків, опитування дитини. Прокурори підкреслюють, що бажано, щоб опитування поводитись у порядку ст. 225 КПК України. Методика «зелена кімната» не звільняє від застосування необхідних процесуальних дій: фіксації, тлумачення прокурором, слідчим, адвокатом, суддею. Учасники досудового процесу – дізнавач/слідчий, адвокат, прокурор – можуть ставити питання психологу, а вже психолог – дитині.

Реакція та висновки судової практики щодо свідчень, отриманих у «зеленій кімнаті», на сьогодні є такими, які лише поступово формуються у діях щодо залучення до справи самого висновку психолога і розглядається як окремий документ, але не є доказом дій. Основним доказом залишається відео (враховуючи і відео попередньої фази).

Методика «зеленої кімнати» не є новаторською ні для України, ні з огляду її застосування у багатьох країнах світу. Разом з тим, запровадження цієї методики мало ряд особливостей і навіть проблем (неправильне облаштування кімнат, брак спеціалістів для роботи в них, мала кількість кімнат з огляду на територію України). З іншого боку, правоохоронні органи наполегливо розробляють та упроваджують кімнати для опитування дітей та використовують їх. Фактично невирішеним чи дискусійним залишається питання залучення висновків психологів у судових засіданнях, все ж у більшості випадків судді спираються саме на відеозаписи, здійснені в «зелених кімнатах».

## АНОТАЦІЯ

Методика «зелена кімната» в опитуванні повнолітніх є розповсюдженою комунікативною технологією, що дозволяє створити якісний безпечний простір для дитини під досудових дій. З одного боку, забезпечується захист прав дитини, створюються комфортні психологічні умови для опитування задля уникнення повторної

травматизації, з іншого боку, здійснюються досудові дії щодо отримання інформації про скоєне правопорушення.

Важливу роль у здійсненні успішного опитування відіграють компетентності усіх учасників опитування, зокрема, особливості комунікативної лінгвістики з огляду на поєднання важливості дотримання процесуальних дій та необхідності здійснити опитування дитини, яка може виступати у будь-якій ролі – постраждала, свідок, співучасник, правопорушник.

Комунікативний аспект проведення опитування дитини за допомогою «зеленої кімнати» вимагає спеціальної підготовки щодо володіння психологічними компетентностями спілкування з дитиною, яка потребує допомоги, та співпраці психолога, прокурора, дізнавача/слідчого, представника дитини та адвоката, а у подальшому і судді.

У цілому якісне застосування методу «зеленої кімнати» стане запорукою забезпечення безпечного простору для дитини в безпечному середовищі та сприятиме отримання інформації для проведення досудових та судових дій.

### Література

1. Пряхіна Н. О., Пташник-Сердюк О. І. Урахування психологічних особливостей розвитку особистості неповнолітніх під час допиту (опитування) за методикою «зелена кімната». *Габітус*. Вип. 14. 2020. С. 266-270.

2. Христюк О. С., Федоровська Н. В. Особливості використання навчально-тренувального полігону «зелена кімната» у процесі фахової підготовки курсантів-психологів. *Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України*. Харків, 2020. С. 315-317.

3. Безсонна Т. Ф., Носова О. Ю. «Зелена кімната» як ефективний метод реалізації прав дітей на особливе ставлення з боку правоохоронних органів. Харківський національний університет внутрішніх справ: 25 років досвіду та погляд у майбутнє (1994–2019 рр.). Харків, 2019. С. 59-61.

4. Філіпенко Н. Є., Язан Н. С. Використання можливостей методики «зелена кімната» стосовно дітей, які стали жертвами гендерно обумовленого насильства. *XAI. Пропілеї права та безпеки*. №4. 2024. С. 31-35.

5. Зеленський Є. С. Правова основа реалізації методики «зелена кімната». *Європейські перспективи*. № 2, 2020. С. 45-50.

6. Савченко М. Що таке «Зелені кімнати» для допиту дітей: чому це важливо і як вони працюють у Запоріжжі. URL: <https://vidbudova.zp.ua/shho-take-zeleni-kimnaty-dlya-dopytu-ditej-chomu->

cze-vazhlyvo-i-yak-vony-praczyuyut-u-zaporizhzi/ (дата доступу: 12.02.2025)

7. В Україні відкрили майже 160 «зелених кімнат». *Укрінформ*. 6 листопада 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3924158-v-ukraini-vidkrili-majze-160-zelenih-kimnat-dla-roboti-z-postrazdalimi-ditmi-policia.html> (дата доступу: 12.02.2025)

8. Приходько О. О. Ефективність використання «зеленої кімнати» працівниками національної поліції. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/b2413474-2c9e-48b8-b32f-c97aa0eee58a/content> (дата доступу: 12.02.2025 р.)

9. Гловюк І.В. Використання методики «Зелена кімната» при збиранні та оцінці фактичних даних: судова практика. *Інформаційний бюлетень з проблем діяльності підрозділів Національної поліції* / гол. ред. О. М. Балинська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. С. 5-12. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/vykorystannya-metodyky-zelena-kimnata-pry-zbyranni-ta-otsintsi-faktychnyh-danyh-sudova-praktyka> (дата доступу: 12.02.2025)

10. Вишневецький С. В. Особливості роботи психолога з неповнолітніми дітьми з використанням «кризової кімнати», дружньої до дитини. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/3bd6d6bb-2b2d-417a-84c8-a0868334d0d9/content> (дата доступу: 12.02.2025)

11. Ядловська О. С. Шляхи подолання стресостійкості здобувачами вищої освіти. *Українські студії в європейському контексті*. № 6. 2023. С. 144-150. URL: [http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Yadlovska\\_2023\\_144.pdf](http://obrii.org.ua/usec/storage/article/Yadlovska_2023_144.pdf) (дата доступу: 12.02.2025)

12. Ядловська О. С. Прояви гендерної освіти в навчальних закладах. *Innovative development of science and education. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference*. ISGT Publishing House. Athens, Greece. 2020. Pp. 224-228. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2020/06/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-AND-EDUCATION-21-23.06.20.pdf#page=224> (дата доступу: 12.02.2025)

13. Ядловська О. С., Немченко Н. В. Окремі проблемні аспекти впровадження методики «зелена кімната» у роботі з неповнолітніми під час кримінального провадження. *Science and innovation of modern world. Proceedings of the 9th International scientific and practical conference*. Cognum Publishing House. London, United Kingdom. 2023. Pp. 722-727.

14. Кравченко І. С., Кононець В. П. Застосування методики «Зелена кімната» в діяльності Національної поліції : методичні рекомендації для проведення занять зі слухачами на базі тренінгового

центру «Зелена кімната» Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. Дніпро : ДДУВС, 2018. 48 с.

15. Виноградова А. І. Актуальні питання застосування в Україні методики «зелена кімната» в контексті правосуддя дружнього до дітей. *Наукові перспективи*. № 5(47). 2024. С. 1068-1078.

16. Хитра О. Л. Реагування поліцейських ЮП на факти жорстокого поводження з дітьми, зокрема домашнього насильства. Львів : ЛДУВС, 2021. 23 с.

17. Методичні рекомендації щодо організації роботи з дітьми за методикою «Зелена кімната» для слідчих та ювенальних поліцейських. Київ, 2021. С. 21 URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/16976/file/Green%20Room%20Methodology%20for%20Police%20Officers.pdf> (дата доступу: 12.02.2025)

18. Литвиненко О. Г. Окремі аспекти використання «зеленої кімнати» як місця допиту неповнолітнього підозрюваного. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 5. 2022. С. 189-194.

19. Віксит С. Д. Допит неповнолітньої особи з використанням новітніх технологій («Зелена кімната»). Київ, 2020. 37 с..

20. Ядловська О. С. «Зелена кімната» як особистісно орієнтований метод роботи з дітьми в поліції: практичний аспект реалізації. Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави : матеріали Х заочної Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Чернігів, 02 грудня 2022 р.) / гол. ред. О. М. Тогочинський ; Академія Державної пенітенціарної служби. Чернігів : Академія ДПтС, 2022. С. 276-281.

21. «Зелені кімнати»: рекомендації до обладнання / Н.П. Бочкор, О.В. Даценко, К.Б. Левченко та ін. К. : ТОВ «Агентство «Україна», 2012. 28 с.

22. Малиновська Т. М. «Зелена кімната» як ефективна форма роботи з дітьми, що потерпіли від сексуального насильства. *Європейські перспективи*. 2021. № 3. С. 103-107.

23. Дружні до дітей «Зелені кімнати». Запоріжжя: ЗНУ (Запорізький національний університет). 2021. 17 с.

#### **Information about the author:**

**Yadlovska Olha Stepanivna,**

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor at the Department of Socio-Economic Disciplines

Dnipro State University of Internal Affairs

26, Nauky avenue, Dnipro, 69100, Ukraine